

ÖZGÜRLÜĞÜ BAĞLAYICI CEZALARIN YERİNE GETİRİLMESİ

Cihan ERGÜN¹

Makale İlk Gönderim Tarihi / Recieved (First): 22.12.2021

Makale Kabul Tarihi / Accepted: 26.12.2021

Atıf/©: Ergün, C. (2021). Özgürlüğü bağlayıcı cezaların yerine getirilmesi, Scientific Journal of Finance and Financial Law Studies, 1(1), 25-49

Özet

Cezalandırma ve cezaların yerine getirilmesi, eski çağlardan bu yana çok çeşitli evrelerden geçmiştir. Baz aldığımız orta çağdan günümüze kadar ise, insanlığın cezaların yerine getirilmesinde, en üst aşamaya geldiği gözlemlenmektedir. Çünkü orta çağın işkence, eziyet ve acı çektirerek öldürme anlayışından vazgeçilmiştir. Özgürlüğü kısıtlayan, özgürlüğü bağlayıcı cezalandırma anlayışına doğru evrilmiştir. Bu aşamada da insan merkezli bir infaz usulü geliştirilmiş; iyileştirme ve ıslah anlayışıyla cezalar yerine getirilmeye başlanmıştır.

Bu amaçla infaz yasaları oluşturulmuş, yerine getirme yerleri olan ceza infaz kurumları köklü ıslah çalışmalarından geçmiştir.

5275 sayılı yasa ile Türkiye, tüm bu olumlu kazanımları kanunlaştırmıştır. Makalenin yayına hazırlandığı tarihlerde ise ileri bir adım daha atmış, altı yıla kadar Özgürlüğü Bağlayıcı Cezaya mahkûm olanlara; belli koşulların varlığı halinde ceza infaz kurumunda hiç kalmadan, denetimli serbestlik ofisleri aracılığı ile dış ortamda cezalarını çekme imkânı sağlamıştır.

Anahtar Kelimeler: İnfaz, Özgürlüğü Bağlayıcı Ceza, Adli Para Cezası, Denetimli Serbestlik.

JEL Kodu: K10, K12, K14

EXECUTION OF SENTENCES THAT RESTRICTS FREEDOM

Citation /©: Ergün, C. (2021). Özgürlüğü bağlayıcı cezaların yerine getirilmesi, Scientific Journal of Finance and Financial Law Studies, 1(1), 25-49

Abstract

Punishment and execution of punishment have been through a variety of phases since old times. It can be seen that the humanity has come to the most advanced stage in execution of the punishments when compared to the middle ages. Middle ages' cruel idea of killing by torment and pain has been deserted. The idea of execution has leaned towards restricting freedom. At this stage, a method of execution which take human as the base has been developed; punishments have been started to be given with the thoughts of 'betterment' and 'reclamation'.

For this purpose, execution laws have been established, and penal institutions, as facilities of execution, have undergone radical rehabilitation works.

With the law numbered 5275, Turkey enacted all these positive gains. In the dates wherein the article has been being prepared for publishing, Turkey has taken one more step: Those sentenced to a punishment which restricts their freedom up to six years, under certain conditions, have been provided an opportunity to serve their sentences in an external environment through probation offices without ever needing to stay in a penitentiary institution.

Keywords: Execution; Freedom restricting punishment; Judicial fine; Probation

JEL Classification: K10, K12, K14.

¹ Emekli Cumhuriyet Savcısı, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Öğrencisi, e-mail: cihanerg@hotmail.com ; ORCID: 0000-0003-4623-7620.

GİRİŞ

Çağdaş ceza adalet sistemi, 17. yy ortalarından buyana insan yaşamına yönelen, bedene zarar veren, vücut bütünlüğünü bozan ya da insan yaşamına son vermeyi benimseyen cezalandırma ve bu cezaları yerine getirme anlayışından vaz geçmişi bulunmaktadır. ²

Cezalandırma anlayışında insan yaşamını sona erdirmeye ya da vücuttan belli birtakım organları eksiltme tutumundan vaz geçilmesinin nedenlerinin en başında sanayi devrimi gelmektedir ³. Sanayi devriminin cezaların yerine getirilmesinde özgürlüğü bağlayıcı cezaları, hapis cezasını tercih ettirmedeki ana sebep, insanlık anlayışı veya yaşam hakkının korunması değildir; salt iş gücü ihtiyacıdır. İnsan emeğine ihtiyacın artması da öldürmek yerine suç işleyenleri belli bir mekâna kapatıp emeğinden yararlanmak yolunun açılması demek anlamı taşımaktadır.

Elbette ki cezaların yerine getirilmesi anlayışında, özgürlüğü bağlayıcı cezalara dönülmesinde etken faktör yalnızca sanayi devrimi değildir. İnsanlık anlayışındaki felsefi/düşünsel gelişmeleri de göz ardı etmemek gerekir.⁴ Bu anlamda sosyal sözleşmecî görüşlerin etkisi büyük olmuştur. Bu felsefi düşüncelerin katalizörlüğü neticesinde meydana gelen, eşitlik, özgürlük, kardeşlik fikirlerinin büyümesi dolayısıyla 1789 Fransız İhtilali'nin etkilerini de unutmamak lazımdır.⁵

2 Demirbaş, T. (2008). İnfaz Hukuku; Seçkin Yayınları, 2. Baskı; Ankara, 91-92, "...Ceza infazının tarihçesinde, ...tenkil etmek suretiyle suçluyu zararsız yapma, yani kefarete (daha doğrusu intikam)düşüncesi, insanlık dikkate alınmadan, egemen..." olduğunu belirtmektedir.

*Demirbaş, T; (2021) "Cezaevleri Gerçeği", (Erişim) <https://hukuk.deu.edu.tr/wp-content/uploads/2020/01/T.Demirbas3.pdf> 07.11.2021 "...Hemen belirtelim ki, 16'ncı yüzyılın sonlarına kadar olan dönemde intikam düşüncesi esas olduğundan ölüm ve bedeni cezalar vardı. Yani hürriyeti bağlayıcı cezalar henüz bilinmiyordu..." demektedir.

3 Yediyıldız, B. (1994). Tarih; Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, (2): 78 "...Sanayi devrimi (Industrial verisyon insan ve hayvan gücüne dayalı üretim tarzından makine gücüne hakim Makine gözünün hakim oldu üretim tarzına geçmiştir bu tarz üretim 18 Yüzyıl'da İngiltere'de özellikle dokuma sektöründe ortaya çıkmış Daha sonra diğer alanlara yayılmıştır makinaya dayalı üretime geçişle birlikte üretimin şekli ve miktarı da artmıştır..." diyerek artan üretimi karşılamak için iş gücüne olan ihtiyacı vurgulamaktadır. İş gücü, emek ise verimli çalışma çağındaki insanı ifade eder. Bu anlamda endüstride çalışacak insanın cezalandırılıp yok edilmesi yerine endüstride çalıştırılması düşüncesi esas alınarak, suçlu kişiyi öldürmek ya da sakat bırakmak yerine çalıştırma mantığı ile özgürlüğü bağlayıcı ceza verilmesi düşüncesi gelişmiştir.

4 Fabre, Cécile; "Toplumsal Sözleşme" (Social Contract); Çeviren, Mehmet Fatih Deniz; Felsefe Dergisi; İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayını; 48. Sayı; İstanbul-2018. s. 123. Sosyal sözleşme; "...Klasik politik düşüncede toplumsal sözleşme, bir devletten yoksun bireylerin onun vasıtasıyla kendilerini koruma (preservation) doğal haklarına sahip oldukları, bu hakları bırakmaya rıza göstererek, kendilerini, devletin yaptırım gücüne ve kendileriyle aynı taahhütte bulunan diğer herkese bağlanmış oldukları bir anlaşma..." olarak tanımlanmaktadır.

* Toplumun, devletin kökenini araştıran filozoflardan Sosyal Sözleşmeciler olarak bilinenlerden en önemlileri, olarak bilinenleri; THOMAS HOBBS; JOHN LOCKE; JEAN-JACQUES ROUSSEAU; dur. Hobbes'un Leviathan, Locke'un Hükümet Üzerine İkinci İnceleme ve Rousseau'nun Toplum Sözleşmesi isimli eserleri sosyal sözleşmecî anlayışın hem kuramsal hem de pratiksel anlatımı niteliğindedir.

* Locke, John; YÖNETİM ÜZERİNE İKİNCİ İNCELEME Sivil Yönetimin Gerçek Kökeni Boyutu ve Amacı Üzerine Bir Deneme; Çeviri: Fahri Bakırcı; 2. Baskı; Ebabel Yayınları; İstanbul-2012; s. 9. Locke, bir doğa durumu öngörür. Bu doğal durumun; "...İnsanların başkasından izin istemeksizin ya da başkasının iradesine bağlı olmaksızın Doğa Yasasının sınırları içinde Eylemlerini düzenleyebilecekleri ve Sahiplikleriyle kişilikleri üzerinde uygun olduğunu düşündükleri biçimde tasarrufla bulunabilecekleri Yetkin bir Özgürlük Durumdur..." diyerek, devamında; "...Bu durum ayrıca hiç kimsenin diğerinden daha fazla İktidar ve Yetkiye sahip olamadığı, bütün İktidar ve Yetkinin karşılıklı olduğu bir Eşitlik Durumu..." olduğunu belirtir.

5 URL 1: "...Yine 18. Yüzyıl'da Fransa'da yaşamış olan Montesquieu (1689-1775), J.J. Rousseau (1712-1778), Diderot (1713- 1784), Voltaire (1694-1778) gibi Flozoflar mevcut düzenin doğru ve adil olmadığını, mevcut düzenden daha adil bir toplum düzeninin mevcut olabileceğinin fikri altyapısını oluşturmuşlar ve halkı aydınlatmaya çalışmışlardır..." neticesinde 14 Temmuz 1789 da ayaklanma olmuş, Fransa Cumhuriyete geçmiştir. İnsan ve Yurttaş hakları Bildirgesi ve arkasından Fransız anayasası kabul edilmiştir.

Cezaların yerine getirilmesinde özgürlüğü bağlayıcı cezalara geçilmesinin başka birçok nedenleri de mevcuttur. Ancak büyük etkiyi yapan nedenler, Fransız İhtilali ve sanayi devrim olarak gözükmektedir.

Takip eden dönemlerde, eşitlik özgürlük, kardeşlik fikirleriyle ihtilal sonrası Fransız Anayasası hazırlanmış, İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi kaleme alınmıştır. Evrensel ilkeleri benimseyen İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi, Fransa'yla sınırlı kalmamıştır. Etkileri tüm Avrupa'yı sarmış, zaman içerisinde devletlerin anayasalarına da girmeye başlamış olup, Osmanlı Devleti dahi bundan nasibini almıştır.

Ayanlarla Padişah'ı yıllık vergilendirmeler hususunda bir araya getiren, bu nedenle Magna Carta'ya⁶ benzetilen Sened-i İttifak⁷, esasen Fransız İhtilali rüzgarıyla düzenlenmiş bir belgedir. Ancak, Sened-i İttifak'ın da sonuçta bir ferman belge, olduğunu unutmamak gerekir.⁸

Anayasacılık ve yasallaşma çalışmalarının sonucunda Kıta Avrupası'nda, cezalandırma ve cezaların yerine getirilmesi hususlarında da kuralların yazılılığı esaslarına geçilmiştir. Bu anlamda inceleme konumuz, ana hatlarıyla özgürlüğü bağlayıcı cezaların yerine getirilmesi ve bu bağlamda 7242 sayılı yasa⁹ değişiklikleri ile getirilen koşullu salıverilmeye (KS) denetimli serbestlik (DS) uygulamalarındaki yenilikler kapsamında 5275 sayılı, Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunu'nun (CGTİHK), somut, güncel uygulamalarına, insan merkezli ve insan lehine, yeni bir bakış ufku açabilmektir. Zaten yapılan yasal yeniliklerde, yasa koyucunun ana amacı da budur; insan yararına yasalar yapmak...

6 Akın, İ. F. (1966). Kamu Hukuku; Üçdal Neşriyat, Piyer Loti Cad. Dostluk Yurdu Sk. 4/1. 4. Baskı, İstanbul. 280-282. "...Magna Carta (Büyük Ferman) veya Magna Carta Libertatum (Büyük Özgürlük Fermanı), 15 Haziran 1215 tarihinde imzalanmış bir İngiliz belgesidir. Bu belge ile kral ilk kez yetkilerini kısıtlamış halk bazı hak ve özgürlükler tanımış..." olduğu belirtilmektedir. Belgeyi imzalayan, Kral Yurtsuz John, 24 Aralık 1166–19 Ekim 1216 yıllarında yaşamış ve 49 yaşında ölmüştür.

* URL 2: "...Magna Carta'nın en önemli maddeleri;

1) Hiçbir özgür insan yürürlükteki yasalara başvurmaksızın, tutuklanamaz, hapsedilemez, mülkü elinden alınamaz, sürülemez, ya da yok edilemez.

2) Adalet satılâmaz, geciktirilemez, hiçbir özgür yurttaş adaletten yoksun bırakılamaz.

3) Yasalar dışında hiçbir vergi, yüksek rütbeli kilise adamları ile baronlardan oluşan bir kurula danışmadan haiz yoluyla veya zor kullanarak toplanamaz..." olduğu 13. yy. da tespit edilip insan özgürlüğü açısından hüküm altına alınmıştır.

7 Gözler, K., (2004). Anayasa Hukukuna Giriş; Ekin Kitabevi Yayınları, Bursa, 4-10. Gözler, 1215 tarihli İngiliz Magna Carta'sına benzetir.

* Ortaylı, İ; (1995) İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı; Hil Yayınları; İstanbul; s. 23. Ortaylı, Bu devirde, Osmanlı Devleti'nin merkezî otoritesinin taşrada büyük ölçüde etkisiz olduğunu belirtiyor, Alemdar Mustafa Paşa, padişahın ve merkezî devletin otoritesini sağlamak için güçlü âyanlarla bir anlaşma yapmayı ilk çare olarak gördüğüne dikkat çekiyor.

* URL 3: "...Sened-i İttifak, 2. Mahmud döneminde, 1808 yılında imzalanmış bir metindir. Sened-i İttifak tarihi tam olarak 7 Ekim 1808'dir. Sened-i İttifak ile ayanlar, padişaha itaat etme sözü vermiş, padişah da buna karşılık olarak ayalara bazı haklar vermiş ve bu hakları garanti altına alma sözü vermiştir..."

*VİKİPEDİ Özgür Ansiklopedi, web sitesi; "Sened-i İttifak"; (Erişim) https://tr.wikipedia.org/wiki/Sened-i_%C4%B0ttifak 08.11.2021. "...Sened'in bir giriş, 7 şart ve 1 zeyl bölümü vardır. Giriş bölümünde Osmanlı devlet düzeninin bozulduğu, devlet otoritesinin sarsıldığı ve bu durumun taraflarca gözlemlendiği, devletin kuvvetlenmesi gayesiyle bu toplantının yapıldığı ve sonunda bu anlaşmaya varıldığı yazılıdır..."

8 Ferman; Ferman-ı Humayun, Osmanlı Devleti'nde Padişah buyruğu. Uyulması gereken kuralların yazıldığı ve Osmanlı Padişahı'nın Tuğra'sı ile mühürlenene, genel, kişilik dışı, herkesi kapsayan, yasa niteliğinde ve ikinci bir buyrukla kaldırılmadığı müddetçe uygulanan emirnamedir.

9 7242 sayılı, "Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun" 15 Nisan 2020 tarihli Resmî Gazete'nin, 31100 sayılı nüshasında yayınlanarak ve 14 Nisan 2020 kabul tarihli olarak yayınlanmış bulunmaktadır.

15 Nisan 2020 tarihindeki değişiklikler ile 7242 sayılı yasayla, hükümlüler lehine birçok yeni düzenlemeler getirilmiştir.

Özgürlüğü bağlayıcı cezaların yerine getirilmesi bağlamında, suç genel teorisi ve ceza hukuku anlamında yaptırım teorisi burada ele alınmamıştır. Suç teorisi ve suça karşılık gelen yaptırımlar, bu alanlara dair çalışmaların ve ceza hukukunun genel esasları içinde ayrıntılı olarak incelenmektedir.

Yaptırım türleri, özellikle özgürlüğü bağlayıcı cezalar açısından, Türk Ceza Kanunu'nun (TCK), tanımlamasıyla¹⁰ hapis cezaları ile para cezalarından hapse çevrilen özgürlüğü bağlayıcı cezaların yerine getiriliş biçimlerine ve yaşanan sorunlara, insan hakları, kanunilik esası, infazda suç tarihi mecburiyeti ve lehe yasa uygulamaları çerçevesinden bir bakış olacaktır.

Ceza adalet sisteminde, 1 Haziran 2005 değişiklikleri olmuştur. Bu değişikliklerle cezaların yerine getirilmesi hukukumuzda, adı denetimli serbestlik olan yepyeni bir kurum getirmiştir. Daha öncesinde, süregelen ve uygulanan 647 sayılı İnfaz Kanunu¹¹ vardı ve uygulanmaktaydı. Bu yeni yasanın kabul ettiği koşullu salıverilme uygulaması ile infaz adalet sistemine yeni giren denetimli serbestlik uygulamaları aslında birbirinin bütünleri olarak düşünülmüştü. Lakin uygulamada gerek suç tarihleri itibarıyla 647 sayılı yasa ile 5275 sayılı yasaların hangilerinin uygulanacağı hususunda çatışmalar çıkmaktadır. Bu yasalar çatışmasından hükümlüler, yani sonuçta insanlar zarar görmektedir. Görülen bu zarar insan özgürlüğüne yönelik olunca daha bir anlam kazanmaktadır.

İhtilafların çözüm yeri elbette uygulayıcılar olacaktır. Yasaları iyi anlamak uygulanma pratiklerini, hukuk ve adalet mantığı çerçevesinde çözmeyi amaç edinmek gerekmektedir. İnsan unsuru esas alınarak, yasaları zamana, yasa koyucunun amaçlarına ve konuluş gayelerine göre anlamak; insan lehine pratiğe dökmek gerekliliği, tüm kişi ve kurumlarca, doğru anlaşılmalı gerekir.

Özetle insan merkezli bir uygulamayı özümsemek lazımdır. Çünkü özgürlüğü bağlayıcı cezaların yerine getirilmesinin, cezaların infazının ana konusu insandır.

Yasalar konulduğu günden itibaren eskimeye başlarlar.

Yasalardaki zamana bağlı eskimeyi, güncel tutmak, zamana göre güncellemek gereklidir.

Bu bilgiler ışığında baktığımızda, 5275 sayılı CGTİHK, yasanın tek bir ilâm, tekbir hükümlü ve tek bir infazı esas olarak düzenlendiği görülmektedir.

¹⁰ TCK 45 maddesi; “Madde 45- (1) Suç karşılığında uygulanan yaptırım olarak cezalar, hapis ve adli para cezalarıdır.”

¹¹ Yürürlükten kaldırılmış, 647 Sayılı Cezaların İnfazına Dair Kanun; 13.7.1965 tarihli ve 16/7/1965 tarih, 12050 sayılı Resmî Gazete ‘de yayımlanarak yürürlüğe girmişti. 5275 sayılı yasanın yürürlüğe girişine kadar uygulanan infaz yasasıdır.

Bundan dolayıdır ki bir hükümlünün aynı ilâmda birden çok yasa maddesini ihlal ettiği (hırsızlık¹², mala zarar verme¹³, konut dokunulmazlığını bozma¹⁴ eylemlerinde olduğu gibi), kimi zaman da aynı hükümlünün onlarca ayrı zamanda onlarca farklı suç işlediği de bir gerçektir. Ceza infaz kurumlarında, hükümlüler arasında çoğunluğu bu tür kişilerin, yani birden çok mahkûmiyeti bulunan kişilerin oluşturduğu ortadadır. Cezaların infazında bütün sorun, hükümlüler aleyhine olarak, çoklu mahkûmiyetlerin yerine getirilmesinden kaynaklanmaktadır.

Son yıllarda kamuoyunda af olarak bilinen yerine getirme/infaz, indirimleri yukarda belirtilen haksızlıkları önlemek adına yapılan kamusal çabalardan başka bir şey değildir. Ancak çabalar yasa metinlerinde kalıp, aynı içselliği uygulama alanlarında bulamamaktadır.

Bu aşamada kısmen dahi olsa insan hakkına ilişkin bu sorunsala, çözüme yardımcı olan bir yol arayışı gaye edinilmiştir.

Soruşturma aşamasında suç şüphesi altındaki kişi; şüpheli olarak adlandırılır. Aynı kişi hakkında şüphe kuvvetlenmiş ve kuvvetli şüpheye dair delillerde elde edilmişse hakkında kamu davası açılır. Yargılama aşaması, soruşturma evresi dediğimiz bu safhada yargılanan kişi; sanık adını alır. Mahkeme bir kararla dosyayı bitirip, eğer ceza vermişse, bu karar kesinleştiğinde kişi artık hükümlü adını alır. Bu aşamadan sonra, özgürlüğü bağlayıcı cezanın yerine getirilmesi evresi başlar.

Bu aşamada suç şüphesi altındaki kişi, adeta isimsel evrim geçirerek sırasıyla;

Kişi: Şüpheli → Sanık → Hükümlü adını alır.

Yargılama sonucunda mahkemenin oluşturduğu belge de;

Nihaî Belge : Karar → Hüküm → İlama dönüşür.

Bu aşamadan sonra verilen cezanın yerine getirilmesi evresi başlamış olur. Çünkü mahkûmiyet hükümleri kesinleşmedikçe infaz olunamazlar .¹⁵

1.ÖZGÜRLÜĞÜ BAĞLAYICI CEZA KAVRAMI

Özgürlüğü bağlayıcı ceza, Ceza Adalet Sistemi içerisinde, suç kavramına karşılık gelen ve devletin yetkili organlarınca, usulüne uygun olarak; suça karşılık uygulanacak olan yaptırımlardır. Yaptırım kavramı, ceza terimini de içine alacak biçimde daha geniş bir anlama sahiptir .¹⁶

12 Hırsızlık Suçu; TCK 141 de tanımlanmıştır; “Hırsızlık, Zilyedinin rızası olmadan başkasına ait taşınır bir malı, kendisine veya başkasına bir yarar sağlamak amacıyla bulunduğu yerden alan kimse...” hırsızlık suçunu işlemiş olur; şeklinde tanımlanmıştır. Devamında ise 142. Maddeden başlayarak 147. maddeye kadar bu suça etki eden nedenler belirlenmiştir Yani hırsızlık eyleminin daha çok cezayı gerektiren biçimleri ile hafifletici nedenler düzenlenmiştir.

13 Mala Zarar Verme Suçu; TCK 151 de düzenlenmiştir. Bu maddeye göre; “Başkasının taşınır veya taşınmaz malını kısmen veya tamamen yıkan, tahrip eden, yok eden, bozan, kullanılamaz hale getiren veya kirleten kişi, mağdurun şikayeti üzerine...” cezalandırılır, diyerek tanımlanmış bulunmaktadır.

14 Konut Dokunulmazlığını Bozma Suçu; TCK 116. maddede düzenlenmiş; “Bir kimsenin konutuna, konutunun eklentilerine rızasına aykırı olarak giren veya rıza ile girdikten sonra buradan çıkmayan kişi, mağdurun şikayeti üzerine...” cezalandırılır; şeklindedir.

15 5275 sayılı CGTİHK yasanın 4. maddesi; “Mahkûmiyet hükümleri kesinleşmedikçe infaz olunamaz” emredici hükmünü içermektedir.

16 Özen, M; (2019), Öğreti ve Uygulama Işığında Ceza Hukuku Genel Hükümler; 3. Baskı; Adalet Yayınevi, Ankara. s.983.

Öğretide, ceza hukuku içerisinde cezanın iki temel amacı vardır; birisi ödetme(kefare), diğeri de önlemedir. Aslında cezanın amacı aynı zamanda cezaların yerine getirilmesinin de amacını oluşturur. Ödetme anlayışından özellikle cezaların yerine getirilmesi uygulamalarında vaz geçilmiş gibi olsa da kişiyi (hükümlüyü) dış özgür alanından alıp kısa bir süre dahi olsa birçok özgürlükten kısıtlı bırakmak, başlı başına bir ödetme biçimidir.

Ancak önleme, anlayışı içerisinde artık felsefi olarak da olsa, cezaların yerine getirilmesinin amacı; özel ve genel önlemeyi gerçekleştirmektir. Kişinin tekrar suç işlemesini önlemek ve toplumu da suç işlenmesine karşı korumak.

Özgürlüğü bağlayıcı cezalar, kişilerin şahıs varlığı haklarından olan bireysel özgürlüğüne yönelen, özgürlüğü, yasalarca belirlenmiş sınırlar dahilinde bağlayan bir ceza türüdür. İşlenmiş olan bir suça karşılık, işlenen suçla orantılı bir biçimde, kişisel özgürlüğün belirli süre kısıtlanmasıdır. Ancak cezalandırma da asıl olan, işlenen suçta kusurluluktur. Meydana getirdiği iddia edilen olayda kişinin kusurluluğu dolayısıyla kınanabilmesidir .

¹⁷Genel veya özel önleme düşüncesi ile de olsa işlediği fiil dolayısıyla kusurlu bulunmayan bir kimsenin cezalandırılmasının hiçbir haklı yönü olamaz. Kusurun varlığı ispatlanamıyorsa cezada olmayacaktır. Özetle, kanunsuz suç ve ceza olamayacağı gibi, kusursuz cezalandırma da olamayacaktır.

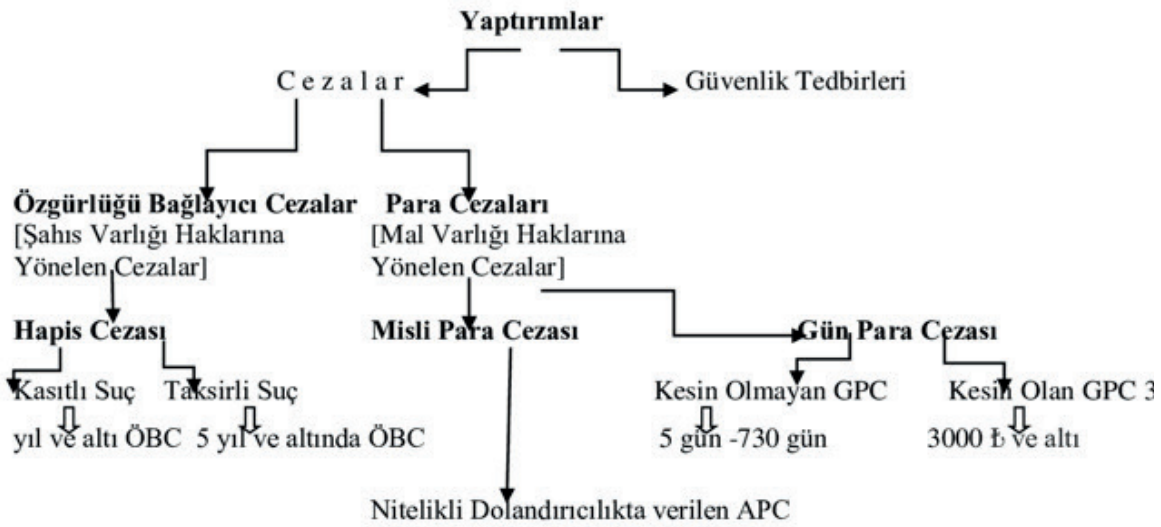
Cezalandırmada ise nihayet bir üst sınır olmalıdır. Bu anlamda özgürlüğü bağlayıcı ceza uygulamaları içerisinde, ömür boyu süren bir kısıtlama benimsenmemiştir.

Bu tür, ömür boyu sürecek özgürlüğü bağlayıcı bir ceza, özgürlük umudunu, ömür boyu hapis cezası alanlarında, nihayet bir gün çıkacağına dair, umut hakkını ortadan kaldıran bir cezalandırma biçimi olacaktır ki, bu da insan hakları anlayışına uygun düşmeyeceği gibi; hukuk devleti olmak geleneği ile bağdaşmayacak, demokratik toplum ilkelerine de uygun olmayacağı açıktır.

2. YERİNE GETİRİLECEK YAPTIRIMLAR

Yaptırım kavramının, cezaları da içine alacak biçimde daha geniş ve kapsayıcı bir anlama sahip olduğunu yukarıda belirtmiştik. Yaptırımlar yerine getirilişleri/infaz edilişleri açısından özgürlüğü bağlayıcı cezalar bağlamında ele alınmaktadır.

¹⁷ Özgenç, İ; (2001). Bir Ceza İnfaz Rejimi Olarak Erteleme (28/8/1999 tarih ve 4453 sayılı Basın ve Yayın Yoluyla İşlenen Suçlara İlişkin Dava ve Cezaların Ertelenmesine Dair Kanun Hakkında Hukuki Değerlendirme); Anayasa Yargısı Dergisi (2001). 18; Ankara, s. 100. Cezalandırılabilirliğin kusura bağlı olduğunu belirten, Özgenç; "...Kusur cezanın meşruluk zeminini oluşturmaktadır. Kusur kınamanın somutlaşmış bir ifadesi olan cezanın temelini teşkil etmektedir. Cezalandırma ile güdülen asıl amaç, suç teşkil eden bir haksızlığı gerçekleştiren kişinin, bu suçu işlemek dolayısıyla içinde bulunduğu kusurluluk durumundan İbra olmasını sağlamaktır..." diyerek, kusursuz ceza olamayacağını belirtmektedir.

Yaptırımlar şekilde anlatıldığı üzere yalnızca cezalar ve güvenlik tedbirlerinden ibaret değildir. Bunların dışında idarî yaptırım tedbirleri olduğu gibi, disiplin yaptırımları ve benzer birçok yaptırım türü bulunmaktadır.

Özgürlüğü bağlayıcı cezaları burada inceleyeceğimiz için, yaptırım türlerinden olan cezalar ele alınmıştır. Daha özeldir ise ceza mahkemelerince verilen hapis cezaları ile para cezalarının ödenmemesinden dolayı, hapse çevrilmesi halinde bu cezalarında hapis cezaları gibi yerine getirilmesi dolayısıyla, para cezalarına da değinilmektedir.

Özgürlüğü bağlayıcı cezaların yerine getirilmesi, 5275 sayılı CGTİHK yasınının kabul ettiği biçimiyle, cezaların infazı; Türk Ceza Adalet Sistemi'nin ayrılmaz bir parçasıdır. Hatta olmazsa olmazdır.

Ceza mahkemeleri tarafından verilen ve kesinleşen özgürlüğü bağlayıcı cezalara dair kararlar; bir suçun varlığına, haksızlık teşkil eden¹⁸ bu suçun, kararda açık kimliği belirtilen hükümlü kişi tarafından işlenmiş olduğuna, hükümlü kişinin meydana getirdiği eylem nedeniyle, bir gerçek kişi ya da kamunun zarar görmüş olduğuna ve eylemine karşılık gelen özgürlüğü bağlayıcı ceza ile cezalandırılmış olduğuna dair bir tespit hükmüdür. Yerine getirilemedikçe de bir belirleme/tespit olarak kalmaya devam edecektir.

Bu çerçeveden bakılarak bir değerlendirme yapıldığında, özgürlüğü bağlayıcı cezaların yerine getirilmesi, ceza adalet sistemimizin olmazsa olmazı niteliğindedir.

Toplumsal dinginliğin sağlanmasının asıl gerçekleştirici gücü, verilen cezanın yerine getirilmesi ile mümkün olacaktır. Verilen cezanın caydırıcılığı ya da cezalandırmaktan beklenen amacın ortaya çıkması için mutlak surette yerine getirilmesi/infaz edilmesi gereklidir.

Cezaların yerine getirilmesi yasal sınırlar çerçevesinde alenî olmalıdır. Böylelikle suça yönelme eğiliminde olanlar, cezaların yerine getirildiğini görüp bundan vaz geçme eğilimine gireceklerdir., suç faili olan kişiler ise kesinleşmiş özgürlüğü bağlayıcı cezalarını infaz ederken, işlenen suçun mutlak bir karşılığının olduğunu ve cezaların yerine getirildiği yerler olan, ceza infaz kurumlarında ıslah edilerek, bir daha sosyal tipte sapmalara düşmemeleri sağlanarak ve topluma yararlı, yeniden suç işlemeyen birey olarak, aidiyet psikolojisi içerisinde sosyal alanlarına geri dönmelidirler. Cezaların 18 Haziran 2005 tarihinden itibaren Türk Ceza Adalet Sisteminde yapılan bir seri değişikliklerle, 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu ile birlikte suç teorisi içerisinde, suç tanımlaması da değişmiş bulunmaktadır. “suç, bir haksızlık” olarak tanımlanmış; “haksızlık içeren kusurluluktan dolayı kınanabilmek” suç olarak ifade edilmiştir.

yerine getirilmesinden/infazından beklenen ana netice bu olmak gerekir.

Anlaşılabacağı üzere, burada, özgürlüğü bağlayıcı cezaların yerine getirilmesinden beklenen iki amaç ortaya çıkmaktadır; toplum bakımından caydırıcılık, hükümlü kişi açısından ise ıslah olmuş olmak ve böylece bir daha suç işlememektir.

Bunu sağlayacak mekanik bir sistemi oluşturmak, sağlam hukuksal temellere oturtmak gereklidir. Elbette ki cezaların yerine getirilmesi sistemini devlet aygıtı oluşturacak, bu sistemin mobilizasyonunu, hiç aksamadan devamını da devlet sağlayacaktır. Hukuk çerçevesinde tüm ülke üzerinde, genel, eşit, adil, insan merkezli bir uygulamayı da sürdürülebilir bir şekilde yine devletin kendisi, kurumları vasıtasıyla sağlamak durumundadır.

Cezaların yerine getirilmesi sistemini şöyle tanımlayabiliriz; yasal usuller doğrultusunda, ceza mahkemeleri tarafından, yapılan yargılama neticesinde verilen mahkûmiyet kararlarından kişisel özgürlüğü bağlayan hapis cezası ya da adli para cezası ve güvenlik tedbirlerinin nasıl ve ne şekilde yerine getirileceğini açıklayan, bunun yerine getiriliş biçimini gösteren, hukuksal, usulî bir yol, bir uygulama disiplini.

2.1. Cezaların Yerine Getirilmesi İlkeleri

Bu konuda 5275 sayılı CGTİHK kanunu son derece önemli esaslar belirlemiştir. Ceza hukukunda nasıl ki, kanunsuz suç ve ceza olmaz ilkesi geçerli ise; cezaların yerine getirilmesi sistemi içerisinde de kanunsuz yerine getirme olmaz ilkesi esastır. Cezaların infazı yapılırken de kanunsuz infaz olmaz; kuralı evrensel geçerliğe sahiptir. Bu ilke doğrultusunda 5275 sayılı CGTİHK yürürlüğe konulmuş bulunmaktadır.

Cezaların yerine getirilmesinde esas teşkil edecek birtakım ilkeler benimsenmiştir. Bu ilkeler yasalara yansıtılmış, yerine getirme uygulamalarında uyulması zorunlu düzenlemelerdir.

2.1.1. Cezaların Yerine Getirilmesinde Yasallık

Bu açıdan, cezaların yerine getirilmesinde ilk husus yasallık ilkesidir. Kişi özgürlüğüne ya da kişinin mal varlığına dokunan, sınırlama getiren bir uygulamanın bir hukuk devletinde yasayla önceden belirlenmiş olması gereklidir.

Gerek 1982 Anayasası m.38’de ve gerekse 5237 sayılı TCK m.2’de yasallık ilkesi düzenlenmiş bulunmaktadır. Anayasanın düzenlediği temel hususlardan biri yasallıktır. 38/3 maddesinde; ceza ve ceza yerine geçen güvenlik tedbirleri ancak kanunla konulur” düzenlemesiyle yasallığı anayasal zorunluluk olarak hüküm altına almıştır. Aynı biçimde TCK- 2.maddesi; suçta ve cezada kanunilik” başlığını taşır; anayasanın 38/3 maddesindeki düzenlemenin bir tekrarı niteliğindedir. Suçta ve cezada yasallığı pekiştirir niteliktedir.

Anayasa ve TCK’na benzer bir düzenlemede 5275 sayılı CGTİHK da 6/1-c bendinde; “...cezanın infazında... ..kanunilik ve hukuka uygunluk ilkeleri...” nin esas alınacağı açık bir biçimde ifade edilmiş bulunmaktadır.

2.1.2. Cezaların Yerine Getirilmesinde Adalet İlkesi

Kanunsuz suç ve ceza olmaz ilkesinin doğal bir uzantısı olarak, cezaların infazı da kanunsuz olamayacaktır.

Cezaların yerine getirilmesi hiçbir ayrımcılığa yer verilmeden; hakkaniyete uygun, adalet ve eşitlik

ilkeleri doğrultusunda olacaktır.

İnfazın iki önemli yönü vardır; biri hükümlü açısından, ikincisi de mağdur ve kamu vicdanı açısından. O yüzden, cezaların yerine getirilmesi; hükümlü ile kamu vicdanı arasında, keskin bir kılıca benzetilir.

Cezaların yerine getirilmesinin, yani infaz işinin keskin bir kılıca benzetilmesi, şu anlama gelir; verilen ve kesinleşen bir ilâmdan dolayı, CGTİHK kanunu gereğince hükümlü ne kadar hapis cezası yatması gerekiyorsa, o kadar ceza infaz kurumunda yatırılabilir. Ya da ne kadar adli para cezasının tahsil edilmesi gerekiyorsa, ancak o kadar tahsil edilebilir. Verilen adli para cezasından nasıl ki bir tek kuruluş fazla tahsil edemeyeceğimiz gibi; CGTİHK'un belirlediği miktardan da bir dakika dahi fazla kişiyi ceza infaz kurumunda tutmamak yasal bir zorunluluktur.

Bir hükümlünün, ceza infaz kurumunda; CGTİHK kanuna aykırı olarak fazladan yatırılması halinde hükümlünün özgürlük hakkı zarar görecektir. Şayet ceza infaz kurumunda az yatırırsanız mağdurun hakkı zedelenir; kamu vicdanı bundan zarar görür.

Bu nedenle; CGTİHK kanunu gereğince hükümlünün ne kadar yatması gerekiyorsa ya da ne kadar adli para cezasının tahsili gerekiyorsa o kadarının tahsil edilmesi gerekir. Burada şu ayrıntıya dikkat etmek ve altını çizmek gerekir; ilâmda belirtilen özgürlüğü bağlayıcı ceza değil, CGTİHK kanunun infaz edilmesini istediği ceza miktarı asıldır. Yani hükümlü ilâmda belirtilen ceza kadarını ceza infaz kurumlarında yerinde yerine getirmekle yükümlü değildir. Hükümlü aleyhinde ancak, CGTİHK'un belirlediği oranda infaz edilebilir.

2.1.3. İnsan Haklarına Saygılı Biçimde Cezaların Yerine Getirilmesi

1982 Anayasası'nın başlangıç bölümünde, ayrıca, Cumhuriyetin Niteliklerinin düzenlendiği 2. maddesinde "...insan haklarına saygılı..." olmak düzenlenmiştir. 14. Maddesinde ise yine insan haklarına dayanmak, vurgulanmıştır.

Ayrıca Anayasa'nın 90/son fıkrası ikinci cümlesi; "...Usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası andlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda milletlerarası andlaşma hükümleri..." nin esas alınacağını hükme bağlamıştır. Dolayısıyla temel hak ve özgürlüklere ilişkin hususlarda uluslararası sözleşmelerin üstün tutulacağını anayasal bazda kabul etmiş bulunmaktadır. ¹⁹Cezaların yerine getirilmesinde de öncelikle taraf olunan uluslararası sözleşmeler uygulanmak gerekecektir. CGTİHK ile şayet temel haklara dair bir uluslararası sözleşme çatışması durumunda; uluslararası sözleşme öncelikle uygulanmak gerekecektir.

Özgürlüğü bağlayıcı cezalar yerine getirilirken, öncelikle ve her şeyden evvel, hükümlünün de insan olduğu asla unutulmamalıdır. Özü insan olan bu ana kurul, hiçbir zamanda, hiçbir yerde ve hiçbir koşulda, unutulmadan; hiçbir hükümlüye ayrıcalık tanınmamak kaydıyla, insan hakları evrensel ilkelerinin çizdiği uluslararası sözleşmelerce belirlenen²⁰ insanî sınırlar asla aşılmadan, insan onuruna

19 1982 Anayasası madde 90/son fıkrası; "Usulüne göre yürürlüğe konulmuş Milletlerarası andlaşmalar kanun hükmündedir. Bunlar hakkında Anayasaya aykırılık iddiası ile Anayasa Mahkemesine başvurulamaz (Ek cümle: 7/5/2004- 5170/7 md.). Usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası andlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda milletlerarası andlaşma hükümleri esas alınır" düzenlemesini getirmiştir.

20 İnsan Hakları Evrensel Beyanamesi; İnsan Hakları Evrensel Bildirisi (Universal Declaration of Human Rights; kısaca UDHR), Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komisyonu'nun Haziran 1948'de hazırladığı ve birkaç değişiklik yapıldıktan sonra 10 Aralık 1948'de, BM Genel Kurulu'nun Paris'te yapılan 183. oturumunda kabul edilen 30 maddelik bildiridir. Türkiye Cumhuriyeti, bu metni, Türkiye bakımından ise Bildirge Bakanlar Kurulu kararıyla 27 Mayıs 1949 yılında, 7217 sayılı Resmî Gazete 'de yayımlanmıştır.

yakışan; eşit, adil ve hakkaniyete uygun bir şekilde özgürlüğü bağlayıcı cezaların yerine getirilmesi işlemlerinin yapılması gereklidir. Bu uygunluk, hem evrensel bildirgelerle tanımlanan insanî bir ödev, hem de yasal bir zorunluluktur .²¹

Tüm ilkelerin varlığı ve uygulanması zorunlu Özgürlüğü bağlayıcı cezaların yerine getirilmesinden beklenen amacın gerçekleşebilmesine yöneliktir. İlkeler ışığında bir uygulama yapılarak infazdan beklenen ana amaç, hükümlünün tekrar suç işlemesini önlemek, yeniden topluma kazandırılmasını sağlamaktır.

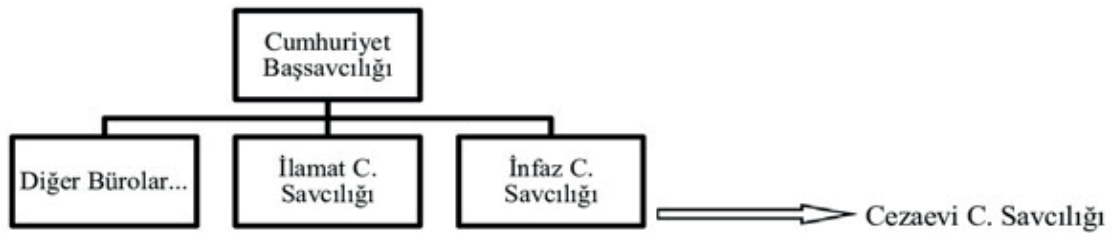
2.2.Yerine Getirilecek Kararların Kesinleşmesi

Kişilerin özgürlüğünü bağlayan, dış dünya ile belli bir süre irtibatını, ilişkisini kesen, kişiyi yasal cebir altında belli sınırlar dahilinde tutan kararların, yargı kararı olsa dahi uygulanabilmesi için, belli bir süreci izleyip kesinlik kazanması gerekir. CGTİHK 4/1. maddesi bu hususu düzenlemiştir. Madde gereği mahkûmiyet hükümleri, kesinleşmedikçe infaz olunamayacaktır.

Ceza mahkemeleri birçok kararlar verirler. CMK 223. maddesi mahkemelerce verilecek kararları saymış bulunmaktadır. CMK 223/1 maddesine göre; ceza mahkemeleri, "...Beraat, ceza verilmesine yer olmadığı, mahkûmiyet, güvenlik tedbiri..., davanın reddi ve düşmesi kararı..." gibi kararlar verirler.

Yerine getirilmek üzere Cumhuriyet Başsavcılıklarına gelen ceza mahkemesi kararları; yalnızca mahkûmiyet kararlarıdır. Bu mahkûmiyet kararları ise ya özgürlüğü bağlayıcı hapis cezalarına ilişkindir; ya da adli para cezalarına ilişkin ceza ilâmlarıdır.

Cumhuriyet Başsavcılıkları "kül" halinde, yani bir bütün olarak çalışırlar. Dolayısıyla cezaların yerine getirilmesinde asıl yetki, Cumhuriyet Başsavcılıklarına aittir. Ancak Cumhuriyet Başsavcısı tarafından bir iş bölümü yapılır. Bu iş bölümünde, büyük merkezlerde, ilâmat bürosu ayrı infaz bürosu ayrıdır. Her büroda yeteri kadar Cumhuriyet Savcısı iş bölümü esasınca görevlendirilir.

İnfaz işlerine bakan Cumhuriyet Savcısı genelde ceza infaz kurumuna da bakmaktadır. Kompleks, birden çok ceza infaz kurumu olan yerlerde ayrıca ceza infaz kurumu Cumhuriyet Savcısı bulunmaktadır.

2.2.1. Yerine Getirilmek Üzere Gelen Ceza İlâmında Dikkat Edilecek Hususlar

Ceza mahkemeleri tarafından verilen mahkûmiyete dair ilâmlar, yerine getirilmek üzere Cumhuriyet Başsavcılığı, ilâmat bürolarına gelir. Büroya gelen bir ceza ilâmı ile ilgili olarak şu üç hususa dikkat edilir (infaz edilmek üzere gelen ilâmda üç hususun birlikte bulunması gerekir);

²¹ CGTİK 2/1 maddesi infazda ilkeleri düzenlemektedir; "Ceza ve güvenlik tedbirlerinin infazına ilişkin kurallar hükümlülerin ırk, dil, din, mezhep, milliyet, renk, cinsiyet, doğum, felsefî inanç, millî veya sosyal köken ve siyasî veya diğer fikir yahut düşünceleri ile ekonomik güçleri ve diğer toplumsal konumları yönünden ayırım yapılmaksızın ve hiçbir kimseye ayrıcalık tanınmaksızın..." uygulanacağını belirtmektedir.

- kesinleşmiş mahkeme kararı(ilâm)
- kesinleşme şerhi,
- ceza fişi.

2.2.1.1. Ceza Mahkemesi İlamlarının Yerine Getirilirlilik Açısından İncelenmesi

İlam kendisine gelen Cumhuriyet Savcısı öncelikle bir ilâmla ilgili olarak bunları kontrol eder. Ceza mahkemesi tarafından verilen nihaî karar kesinleşmiş mi, kesinleşmiş ise karar arkasında ya da ek bir evrakta kesinleşme şerhi var mı, ek olarak bir de ceza fişi düzenlenmiş mi? Bunları ayrı ayrı kontrol edecektir.

2.2.1.2. Ceza Mahkemesi İlamının Sayısı

Ceza mahkemeleri verdikleri kararlardan kesinleşmesini takiben infaz savcılıklarına kaçar adet göndereceklerdir? Bir ilâm, bir hükümlü, bir suç varsa sorun yoktur. Bir tek ilâmın infaz savcılığına gönderilmesi yeterli olacaktır.

Verilen bir mahkûmiyet kararında, birden fazla suç ya da birden fazla hükümlü varsa hem hükümlü sayısınca hem de her hükümlüye ait suç adedince yukarıda belirtilen üç şey ayrı ayrı var mı, ona bakılacaktır.

Örnek: A, B, C, şahısları oturulan ev içerisinde, kapıyı kırmak suretiyle, hırsızlık suçunu birlikte işlemişlerse ve birlikte yargılanmışlarsa, mahkeme, karar kesinleştikten sonra, mahkûmiyetler yerine getirilmek üzere Cumhuriyet Savcılığına gönderecektir.

Bu durumda işlenen suçlar; hırsızlık, mala zarar vermek ve kont dokunulmazlığını bozmak biçiminde oluşacaktır. A, B, C'nin bu üç suçtan da mahkûm olmaları halinde, mahkeme dokuz adet kesinleşmiş karar, dokuz adet kesinleşme şerhi ve dokuz adet ceza fişi, düzenleyip Cumhuriyet Savcılığı'na gönderecektir.

2.2.1.3. İnfaz Cumhuriyet Savcısının Bakacağı Hususlar

Karar kendisine gelen Cumhuriyet Savcısı, öncelikle kararın kesinleşip kesinleşmediğini kontrol edecektir. Çünkü CGTİHK; 4/1. Maddesi, "Mahkûmiyet hükümleri kesinleşmedikçe infaz olunamaz." emredici hükmünü getirmiştir. Yerine getirilecek bir mahkeme ilâmının, sonuçta kişi özgürlüğüne yönelik bir durum içerdiğinden, mutlak surette kesinleşmiş olması gerekmektedir.

Ceza mahkemelerince verilen ve kesinleşmiş olan kararda, ikinci olarak, Cumhuriyet Savcısı, kesinleşme şerhinin olup olmadığını kontrol edecektir. Bu şartında yerine getirilmiş olduğunu görürse, hakkında mahkûmiyet hükmü verilen hükümlüyle ilgili olarak ceza fişi düzenlenip düzenlenmediğine bakacaktır.

Yukarıda belirtilen üç işlemde yerine getirildiğini tam ve doğru olarak gören Cumhuriyet Savcısı, ilâmat defterine kaydını yapacaktır, ilâmat numarası denilen bir numara verilmesini sağlayacaktır.

2.2.1.4. İlamın Alacağı Kayıt: İlâmat Numarası

İlâmat numarası, son derece önemlidir. Alınan bu numara cezanın yerine getirilmesinde, koşullu salıverilmede, denetimli serbestlik işlemlerinde, hakkederek tahliye edilme işlemlerinde de kullanılacak, adeta vatandaşlık numarası benzeri bir işlev görecektir, hükümlülük seyrine dair bir kod olacaktır.

Hak ederek tahliyeden sonra dahi, belli koşulların gerçekleşmesi durumunda adli sicil kaydı ya da adli

sicil arşiv kaydı silinmesi talep edilirken dahi, belirlenen bu ilâmat numarası üzerinden, iş ve işlemler yapılacaktır. Kişinin herhangi siyasi yaşama atılma, millet vekili olma istekleri olması durumunda Anayasa'nın 76. maddesi anlamında²², geçmişe dair arşiv kaydı da yine bu ilâmat numarası üzerinden araştırılmaktadır.

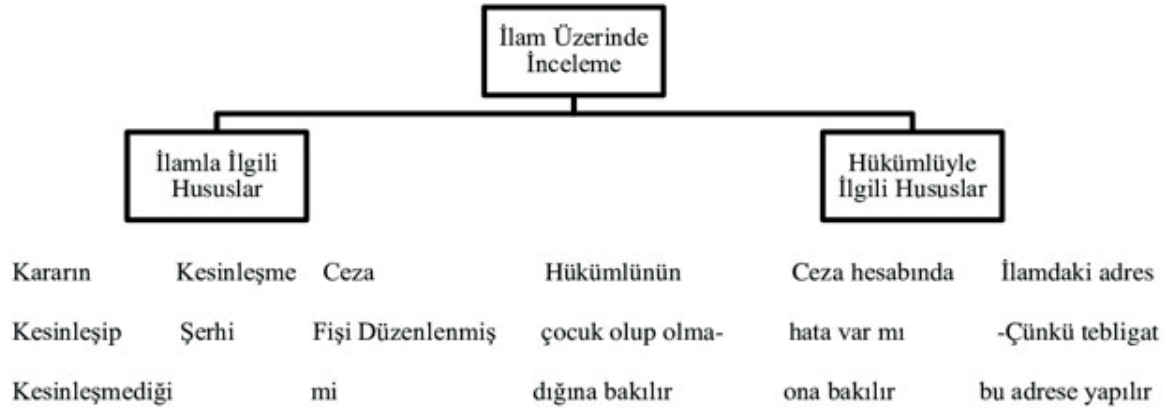
İlâmat numarası dediğimiz rakamsal ifade, iki bölümden oluşmaktadır. Birincil rakam gurubu, ilâmın yılını; ikincil rakam gurubu ilâmın ilâmat defterindeki kayıt sırasını ifade eder.

Gelen ilâmda kontroller yapıldıktan sonra o yıl için açılan ilâmat defterine, silsile halinde tutulan defterin o anki sırasına kaydedilir. Bu yıl ve sıra ilâmat numarası olarak devam eder. Bütün işlemler bu numara üzerinden yapılır.

2.2.2. İlâmda Kesinleşme İncelemesi

GGTİHK'nun temel maddelerinden birisi, kanunun 4. maddesidir. Bu maddede açık ve net olarak şu belirtilir; mahkûmiyet hükümleri kesinleşmedikçe infaz olunamayacaktır.

Demek ki öncelikle ceza mahkemelerince, bir mahkûmiyet hükmü verilmesi gerekir. Verilen bu mahkûmiyet hükmünün, ya istinaf veya temyize gidilmek sizin veya istinafta ya da temyiz kanun yolundan geçerek kesinleşmiş olması gerekir. Çünkü kesinleşmeyen hiçbir mahkûmiyet hükmünün infaz edilme imkânı bulunmamaktadır.

• İlâmat kendisine gelen infaz savcısının öncelikle gelen kararın kesinleşip kesinleşmediğine bakar. Ceza mahkemesi kararlarının kesinleşmesi ve infaz edilebilir hale gelmesi, üç şekilde olmaktadır.

- İstinaf ya da temyiz süresinin geçmesiyle;
 - İstinaf kanun yoluna gidilerek, yapılan istinaf incelemesi sonucu kesinleşmesi;
- İstinaf isteminin esastan reddi biçiminde(onama),

²² 1982 Anayasası 76. maddesi; “kamu hizmetinden yasaklılar, taksirli suçlar hariç toplam bir yıl veya daha fazla hapis ile ağır hapis cezasına hüküm giymiş olanlar; zimmet, ihtilas, irtikap, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, inancı kötüye kullanma, dolanlı iflas gibi yüz kızartıcı suçlarla, kaçakçılık, Resmî ihale ve alım satımlara fesat karıştırma, Devlet sırlarını açığa vurma, terör eylemlerine katılma ve bu gibi eylemleri tahrik ve teşvik suçlarından biriyle hüküm giymiş olanlar, affa uğramış olsalar bile milletvekili seçilemezler.” Hükmünü getirmiştir. Bu madde nedeniyle millet vekili adayı olacaklara ilişkin adli sicil kaydı ya da adli sicil arşiv kayıtları yukarıda belirtildiği üzere infaza başlanırken verilen ilâmat numarası üzerinden yapılmaktadır.

- İstinaf isteminin düzeltilerek esastan reddi (düzelterek onama),
 - c. ya da Yargıtay incelemesine gidilmek suretiyle
 - Yargıtay tarafından onanması yoluyla
 - Yargıtay tarafından düzeltilerek onanması yoluyla, hüküm kesinleşir.
- d. Verildiği anda kesin olan kararlar vardır. Örneğin 3000 TL dahil, 3000 TL ye kadar adli para cezaları ilk derece mahkemesinin karar verdiği anda kesindir.

Verilen hükmün kesinleşmiş olduğunu tespit eden infaz savcılığı, kesinleşme şerhini kontrol eder; kesinleşme şerhi de tamamsa, ekinde ceza fişinin olup olmadığına bakar. Ceza fişi de karara eklenmiş ise ilâmat kaydını yaptırır. Bunlardan biri noksan ise mahkemeden gelen tüm evrakı, doğru biçimde gönderilmesi için, hiçbir işlem yapmadan iade eder.

Belgeler tamamsa, ilâmat kaydı yapılır. Sonrasında hüküm ile ilgili hususlar incelenir. Öncelikle hükümlünün 18 yaşını ikmal edip etmeyen kişi olup olmadığına, yani çocuk mu büyük mü olduğuna bakılır. Çünkü çocuklara özgü infaz rejimi farklılıklar göstermektedir.

İlamın büyüklere ya da küçüklere özgü ilâm olduğunun tespitinden sonra, ilâm adresinin tam ve doğru olup olmadığına bakılacaktır. Çünkü hükümlüyle ilgili olarak, çağrı kâğıdı(davetname)[Ek-1], ya da para cezası ödeme emri ilâmda belirtilen adrese gönderilecek, hükümlüyle ilgili tebligatlar bu adrese yapılacaktır.

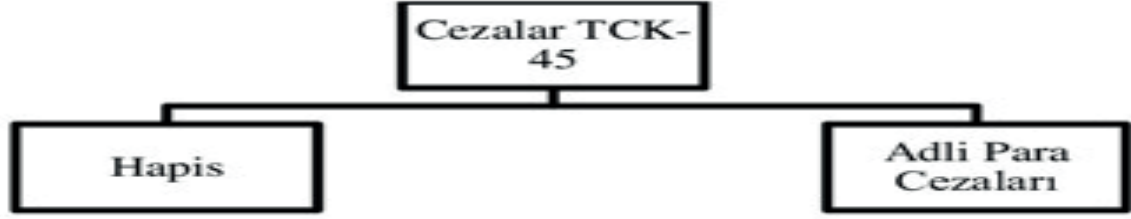
Cumhuriyet savcılığının hükümlüye yakalama, davetname ya da adli para cezası ödeme emri göndermeden yani infaz işlemlerini başlatmadan hemen önce, son yapacağı iş, ilâmda verilen, ceza hesabında matematiksel bir hata, para cezası ilâmıysa rakamsal bir farklılık olup olmadığı kontrol edilecektir. Kontrol edilip, bir hata olmadığı görülmesi üzerine;

-Kasıtlı suçlarda 3 yıl ve 3 yılın altında; taksirli suçlarda 5 yıl ve 5 yılın altında özgürlüğü bağlayıcı cezaya mahkûmiyet halinde, hükümlüye davetname çıkarılacaktır. Bu nedenle ilâmatla verilen adres önemlidir.

Davet name üzerine verilen 10 günlük süre içerisinde en yakın infaz savcılığına müracaat edilmesi halinde, infaz erteleme ya da açık ceza infaz kurumunda, hükümlüye verilen özgürlüğü bağlayıcı cezanın infazı hakları kazanılacaktır.

2.2.3. Cezalar

Yerine getirilecek yaptırımların ilki cezalardır. Cezalar kişi haklarına yönelen yaptırımlardır. Bu anlamda kişinin ya mal varlığında bir eksiltmeye ya da kişisel özgürlüğünde birtakım sınırlar koymaya yönelirler. Dolayısıyla cezalar, eğer şahıs varlığı haklarına yönelmişler, özgürlük haklarında bir takım eksiltme yapacaklar demektir.

Cezalar, TCK 45. maddede, hapis ve adli para cezası olarak belirtilmiştir .²³

Belirtildiği üzere asıl konu özgürlüğü bağlayıcı cezaların yani hapis cezalarının yerine getirilmesidir. Ancak belli bazı koşulların varlığı halinde mahkemelerce verilen ve kesinleşen para cezaları da ödenmemesi, halinde hapse çevrilerek infaz edilmek yoluna gidilmektedir. Bu nedenle para cezaları da özgürlüğü bağlayıcı cezaya dönüştüğü oranda hapis cezası gibi infaz edilecektir.

2.2.3.1.Özgürlüğü Bağlayıcı Cezaların/Hapis Cezalarının Yerine Getirilmesi

Ceza mahkemeleri tarafından verilen mahkûmiyetlerin en başında, özgürlüğü bağlayıcı cezalar gelmektedir.

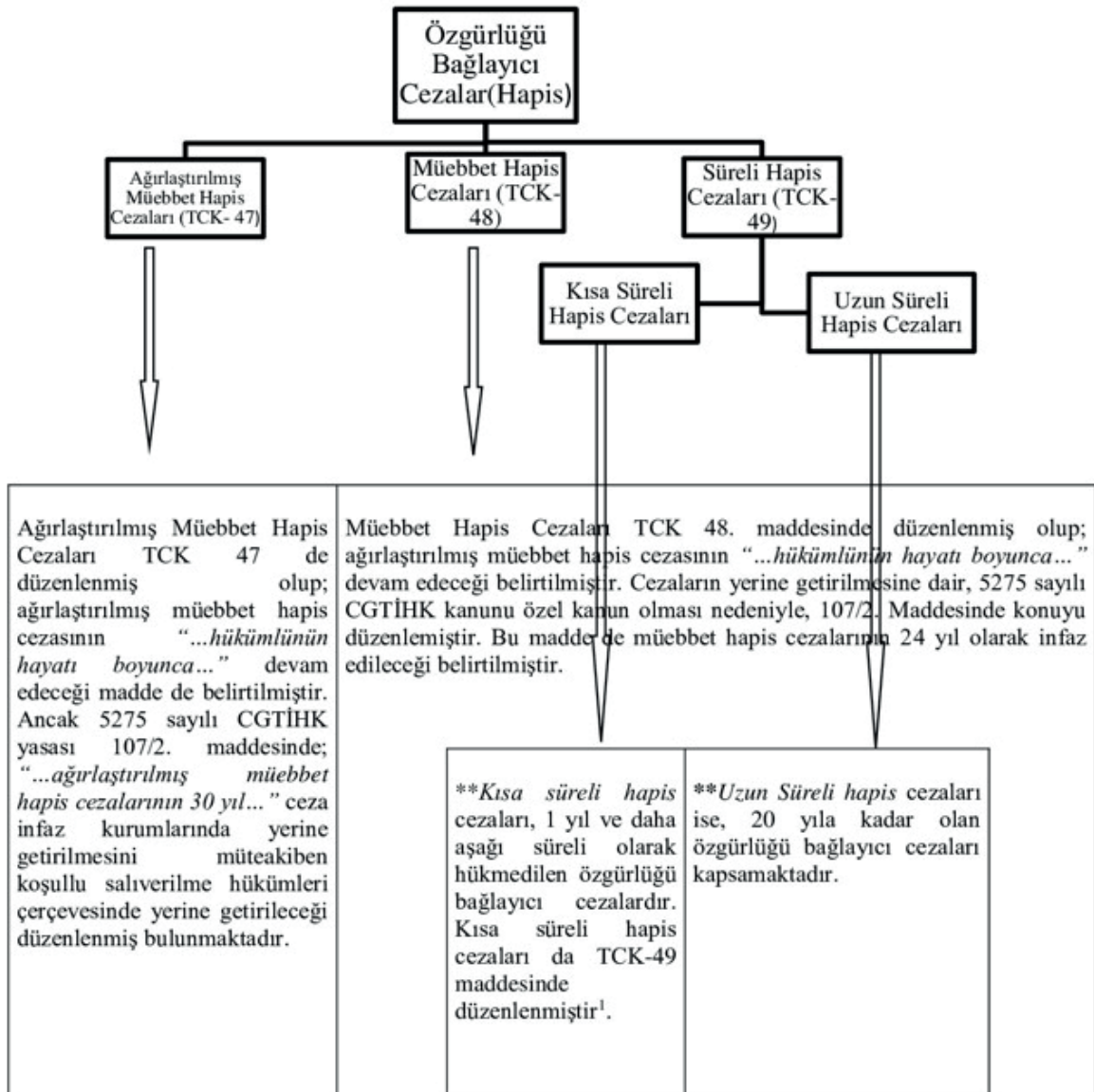

Özgürlüğü bağlayıcı cezalar öncelikle TCK'nın yaptığı ayırıma göre; ağırlaştırılmış müebbet hapis cezaları, müebbet hapis cezaları ve süreli hapis cezaları olarak belirtilmiştir.

2.2.3.2. Ağırlaştırılmış Müebbet Hapis Cezalarının Yerine Getirilmesi

-Ağırlaştırılmış Müebbet hapis cezaları TCK 47/1. maddesinde düzenlenmiştir. Madde metninde; "ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası hükümlünün hayatı boyunca devam..." edeceği belirtilmiştir. Yasanın lafzından anlaşılan, ağırlaştırılmış müebbet biçiminde verilen özgürlüğü bağlayıcı cezaların, ömür boyu ceza infaz kurumlarında yerine getirileceği gibi bir sonuç çıkmaktadır. TCK 47/1. maddesine ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası almış olan bir hükümlü ölünceye kadar ceza infaz kurumunda kalacaktır. Aşağıdaki şematik anlatıda da görülmektedir.

²³ 5237 sayılı TCK; 45. maddesinde, "Cezalar" başlığıyla; ...suç karşılığında uygulanan yaptırım olarak cezalar, hapis ve adli para cezalarıdır" şeklinde bir düzenleme getirmiş bulunmaktadır.

Oysa CGTİHK ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına hükümlü bir kişinin 30 yıl ceza infaz kurumlarında kaldıktan sonra koşullu salıverileceğini düzenlemiş bulunmaktadır. Dolayısıyla ömür boyu değil, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası almış biri 5275 sayılı yasanın 107/2. Maddenin ilk yarım cümlesi, gereğince; “...ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına mahkûm edilmiş olanlar otuz yılını...” ceza infaz kurumunda çekmek suretiyle, koşullu salıverilmek hakkından yararlanacağı hüküm altına alınmış bulunmaktadır.

2.2.3.3. Müebbet Hapis Cezalarının Yerine Getirilmesi

Müebbet hapis cezaları da yine yasada; “...hükümlünün hayatı boyunca devam eder...” şeklinde düzenlenmiş bulunmaktadır (TCK 48/1). Müebbet özgürlüğü bağlayıcı hapis cezalarının yerine getirilme süresi, CGTİHK 107/2-ikinci cümlesinde; 24 yıl olarak belirtilmiştir. Ceza mahkemelerinden, müebbet özgürlüğü bağlayıcı hapis cezası almış olan bir hükümlü, 24 yıl ceza infaz kurumlarında kalarak koşullu salıverilme hakkından yararlanacaktır. Ayrıntıları yukarıdaki şematik anlatıda da ayrıntıları ile izah edilmiş bulunmaktadır.

2.2.3.4. Süreli Özgürlüğü Bağlayıcı cezaların Yerine Getirilmesi

Süreli özgürlüğü bağlayıcı cezalar, hükümlünün belli bir müddet ceza infaz kurumlarında kalarak, yine belli koşulları taşımaları ve sürdürmeleri halinde, koşullu salıverilme haklarına binaen tekrar özgür ortama çıkmalarına imkân veren ceza mahkûmiyetleridir.

Süreli özgürlüğü bağlayıcı cezalar ikiye ayrılırlar; bunlar kısa süreli hapis cezaları ve uzun süreli hapis cezalarıdır.

i. Kısa süreli özgürlüğü bağlayıcı cezalar;

TCK, 49/2. maddesinde; “Hükmedilen bir yıl veya daha az süreli hapis cezası, kısa süreli hapis cezasıdır.” şeklinde tanımlamıştır. Bir yıl ve altındaki özgürlüğü bağlayıcı cezalar, kısa süreli hapis cezalarıdır.

Cezaları kısa süreli özgürlüğü bağlayıcı cezalar ve uzun süreli özgürlüğü bağlayıcı cezalar diye ayırım yapılmasının nedeni cezalar yerine getirirken önem kazanmaktadır. Çünkü kısa süreli özgürlüğü bağlayıcı cezaya mahkûm olan bir kişi; ilâm adresini doğru verdiği müddetçe, infaz için gelen davetnameyi aldığı tarihten itibaren yasal 10 günlük süresinde infaz savcılığına gitmek koşuluyla, dilerse, infaz erteleme alabilecektir. Yine davet name ile çağırıldığında belirtilen 10 günlük sürede gitmek koşuluyla aldığı kısa süreli özgürlüğü bağlayıcı cezasını koşullu Salı verilme tarihine kadar açık ceza infaz kurumunda yerine getirecektir.

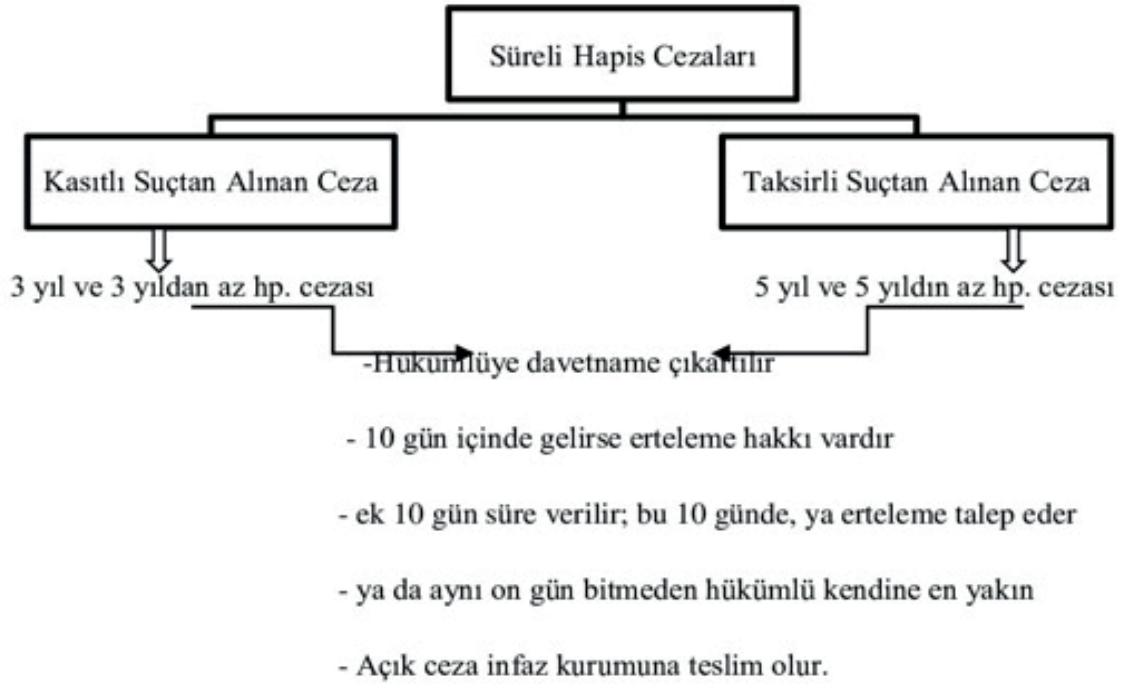
Dolayısıyla alınan özgürlüğü bağlayıcı cezanın kısa süreli olarak adlandırılmasının faydası, hükümlü açısından infazda erteleme alabilme şansının olması ve açık ceza infaz kurumunda kalarak cezasını yerine getirme ihtimalinin bulunmasıdır.

ii. Uzun süreli özgürlüğü bağlayıcı cezalar;

TCK 49/1. Maddesinde şöyle düzenlenmiştir; “...kanunda aksi belirtilmeyen hallerde bir aydan az, yirmi yıldan fazla...” olamayacaktır. Dolayısıyla Bir yıla kadar olan hapis cezaları kısa süreli olarak tanımlanınca, bir yıldan 20 yıla kadar olan özgürlüğü bağlayıcı cezalarda uzun süreli cezalar olarak tanımlanacaktır. Ancak yerine getirme açısından kasıtlı suçlarda 3 yıl ve 3 yılın altında kalan özgürlüğü bağlayıcı cezalar ile taksirli suçlarda 5 yıl ve 5 yılın altında kalan özgürlüğü bağlayıcı cezalarda yine hükümlü kişiye davetname çıkarılacak, 10 günlük yasal süresinde infaz savcılığına baş vurma şartıyla; belirtilen sınırlar dahilindeki özgürlüğü bağlayıcı cezaya hükümlülük hallerinde de infaz erteleme ihtimali ve açık ceza infaz kurumunda cezasını yerine getirme hakkı olacaktır.

Fakat, kasıtlı suçlarda 3 yılın üstünde olan özgürlüğü bağlayıcı cezalar ile taksirli suçlarda 5 yılın üstünde olan özgürlüğü bağlayıcı cezalara mahkûm olanlar hakkında, davet name değil, infaz savcılıkları tarafından doğrudan yalama yazısı yazılacaktır. Uzun süreli hapis cezalarının infaz açısından ayırıcı özelliği budur.

2.2.3.5. Süreli Özgürlüğü Bağlayıcı Cezalarda Yerine Getirme

Hükümlü davetname tebliğine karşın 10 günlük süre içinde gelmezse, tebligat parçası kendisine dönen infaz savcılığı, 10 gün bekler; bu bekleme tebliğ tarihinden itibaren 10 gündür. 10 günün sonunda tekrar yakalama yazısı çıkartır.

Zaten süreç kasıtlı suçlarda 3 yıldan fazla, taksirli suçlarda 5 yıldan fazla bir hükümlülük içeriyorsa; doğrudan yakalama çıkarmak biçiminde olacaktır. Hükümlü kişi yakalandığı yer infaz savcılığına çıkarılacak ve çıkarıldığı infaz savcılığına en yakın olan kapalı ceza infaz kurumuna teslim edilecektir.

Davetname tebliğine rağmen gelmeyen kasıtlı suçlarda 3 yıla kadar, taksirli suçlarda 5 yıla kadar hükümlülüğü olan kişi de yakalama ile yakalanırsa doğrudan kapalı ceza infaz kurumuna gönderilecektir.

Ancak süreli hapis cezasına mahkûm olan hükümlüler, belli bir süre kapalı ceza infaz kurumunda kalacaklardır. Bu sürenin bitiminde, Açık Ceza İnfaz Kurumuna Ayrılma Yönetmeliği'nde belirtilen koşullara uymak şartıyla, açık ceza infaz kurumuna geçiş yapacaklardır. Dolayısıyla, koşullu salıverilme hakkından yararlanabilecekler, denetimli serbestlik sisteminden de yararlanma hakları olacaktır.

3. KOŞULLU SALIVERİLME

Süreli özgürlüğü bağlayıcı cezalardan olan hapis cezalarına mahkûmiyet halinde hükümlüler süreli hapsin tamamını yatmazlar. Belli şartların varlığı halinde koşullu salıverilmeden yararlanıp erken tahliye olurlar. Hak ederek tahliye tarihine kadar geçirilen bu döneme koşullu salıverilme dönemi denmektedir.

5275 sayılı yasada 7242 sayılı yasayla yapılan değişikliklerle, 107/2 maddesi son cümlesinde; "...süreli hapis cezalarına mahkûm edilmiş olanlar cezalarının yarısını infaz kurumunda çektikleri takdirde..." koşullu salıverilmeden yararlanabileceklerdir.

Koşullu salıverilmeden yararlanmak için iyi halli hükümlü olmanın yanında yasa bir takım istisna

suçlar belirlemiştir. İlamda belirtilen suçun aynı zamanda istisna suçlardan da olmaması lazımdır.

3.1. İstisna Suçlar

7242 sayılı yasa²⁴ ile 5275 sayılı CGTİHK kanunu 107. madde, 2. fıkrasına yapılan ekle, infaz rejimi içerisindeki, koşullu salıverilme sistemine, sırf cezaların yerine getirilmesine özgü olmak üzere, tıpkı TCK'daki "katalog suçlar" ayırımı gibi bir istisna suçlar gurubu oluşturulmuştur.

Cezaların yerine getirilmesi açısından, istisna suçlar olarak nitelenen eylemler, çoğunluğu şahıs varlığı haklarına yönelik olan, yaşam hakkı bağlamında öldürme ve yaralamanın neticesi sebebiyle ağırlaşmış biçimiyle yüzde sabit iz (çehrede sabit eser) olmak üzere; kişi özgürlüğü ve cinsel dokunulmazlığını da içine alan bir düzenleme getirilmiştir. Bunlara yine şahıs varlığı haklarından olan özel hayatın korunmasına dair eylemler de eklenmiştir.

Sonrasında uyuşturucu madde ticareti ile devletin güvenliğine karşı işlenen suçlar istisna suçlar kategorisine dahil edilmiştir. Bu eylemleri takiben, Milli İstihbarat Teşkilâtı (MİT) Kanunu kapsamındaki suçlar ile 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu (TMK) kapsamında işlenen suçlar da cezaların yerine getirilmesi açısından istisna suçlar kapsamında kabul edilmiş bulunmaktadır.

Cezaların yerine getirilmesi açısından, 7242 sayılı yasa ile değişik CGTİHK 107/2 maddesinde yer alan, istisna suçları şu şekilde sıralanmaktadır²⁵ ;

²⁴ 7242 sayılı yasa 30.3.2020 tarihinde getirilmiştir. Bu yasada özellikle 5275 sayılı infaz yasası 4675 sayılı infaz hakimliği yasasında, TCK ve yine 5271 sayılı CMK olmak üzere 11 farklı kanununda değişiklikler yapılmıştır toplam 69 maddeden oluşmaktadır.

²⁵ 7242 sayılı yasa ile CHTİHK 107/2 ve devamında getirilen istisna suçlar; 7242 sayılı yasanın 48. maddesinde şöyle yer almaktadır:

- a) Kasten öldürme suçlarından (madde 81, 82 ve 83) süreli hapis cezasına mahkûm olanlar,
- b) Neticesi sebebiyle ağırlaşmış yaralama suçundan (madde 87, fıkra iki, bent d) süreli hapis cezasına mahkûm olanlar,
- c) İşkence suçundan (madde 94 ve 95) ve eziyet suçundan (madde 96) süreli hapis cezasına mahkûm olanlar,
- d) Cinsel saldırı (madde 102, ikinci fıkra hariç), reşit olmayanla cinsel ilişki (madde 104, ikinci ve üçüncü fıkra hariç) ve cinsel taciz (madde 105) suçlarından süreli hapis cezasına mahkûm olanlar,
- e) Cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suçlardan (madde 102, 103, 104 ve 105) hapis cezasına mahkûm olan çocuklar,
- f) Özel hayata ve hayatın gizli alanına karşı suçlardan (madde 132, 133, 134, 135, 136, 137 ve 138) süreli hapis cezasına mahkûm olanlar,
- g) Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçundan (madde 188) hapis cezasına mahkûm olan çocuklar,
- h) Devlet sırlarına karşı suçlar ve casusluk suçlarından (madde 326 ilâ 339) süreli hapis cezasına mahkûm olanlar.

1. Kasten Öldürme suçları (TCK 81, 82, 83)
2. Neticesi sebebiyle ağırlaşmış yaralama suçundan, (madde 87, fıkra iki, bent d) süreli hapis cezasına mahkûm olanlar
3. İşkence suçu
4. Eziyet suçu
5. Cinsel saldırı (TCK 102/1)
6. Reşit olmayanla cinsel ilişki (TCK 104/1)
7. Cinsel taciz
8. Devletin sırlarına karşı suçlar
9. Suç işlemek için örgüt kurmak veya yönetmek ya da örgütün faaliyeti HAKKINDA çerçevesinde işlenen suçlar
10. Özel hayata ve hayatın gizli alanına karşı suçlar Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçu

Çocuklar için ²⁶:

1. Cinsel dokunulmazlığa karşı suçlar
2. Uyuşturucu suçları
3. Terör suçları (3713 s.y.)
4. Suç işlemek için örgüt kurmak veya yönetmek ya da örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenen suçlar

Özel Nitelikli İstisna Suçlar:

1. Cinsel dokunulmazlığa karşı suçlar
2. Uyuşturucu suçları
3. Terör suçları (3713 sayılı y.)

Yetişkinlerde, suç tarihi 30.03.2020 tarihinden önce ise, işlenen suç yukarıda belirtilen istisna suçlar dışında ise, şartla tahliye oranı (1/2) olarak uygulanacak, ayrıca 5275 sayılı yasaya 30.3.2020 tarihinden önce işlenen suçlar için geçerli olmak ve uygulanmak üzere, geçici 6. madde ile denetimli serbestlik süresi de 3 yıl olarak uygulanacaktır.

26 Not: Çocuklar hakkında, 6008 sayılı kanun ve 5275 sk 107/4 md. gereği terör müddetnamesi yapılamaz

Konuyu bir örnekle değerlendirelim.

Örnek 1: Hükümlü 10 yıl özgürlüğü bağlayıcı ceza/hapis cezası almış olsun. Bu cezaya ilişkin ilişkin ilâmda belirtilen suç yukarıda sayılan istisna suçlardan olmadığını var sayalım. Suç tarihi de 30.03.2020 tarihinden öce olsun. (Yakalanma ya da infaz savcılığına gelme tarihi de 15.4.2020 den sonraki bir tarih ise)

- Örneğimizde toplam süre 10 yıl olduğundan, infaz savcılığınca, doğrudan yakalama çıkarılacaktır.
- Öncesinde kesinleşme, ilâm kontrolü, kesinleşme şerhi, ceza fişi kontrolleri yapılacaktır.
- İlamat kayıt işlemleri yerine getirilecektir.
- 10 yıl hapis $\frac{1}{2}$ = 5 yıl (107/2 ye göre koşullu salıverilme indirimi nedeniyle)
- 5 yıl yatması gereken miktardan – 3 yıl denetimli serbestlik (DS) indirimi=2 yıl. Yatması gereken süre olarak bulunacaktır.

Bu 2 yılın %10 unu kapalı ceza infaz kurumunda geçireceğinden;

2 yıl X 365 = 730 gün. Bunun %10 u ise 73 gündür. 73 gün kapalı infaz kurumunda kalarak, dış güvenliğinin bulunmadığı açık ceza infaz kurumuna geçecektir.

657 gün açık kurumda kalarak, denetimli serbestlik şartıyla koşullu salıverilecektir.

Örnek 2: Yukarıdaki örnekte aynı şartlar geçerli olmak üzere ceza süresi 6 yıl ya da daha az olsa durum ne olacaktır?

- 6 yıl $\frac{1}{2}$ = 3 yıl (koşullu salıverilme indirimi)

3 yıl da DS indirimi; 3 yıl – 3 yıl DS = 0 yasal şartlarda hiç ceza evine girmeden kişinin koşullu salıverilmesi gerekecekti.

Ancak Açığa Ayrılma yönetmeliği geçici 1. Maddesi 3 gün süreyle ceza evine girilmesi gerekliliğini düzenlemiştir. Yönetmelik maddesi gereği 6 yıla kadar olan hapis cezalarında 3 gün ceza infaz kurumunda kalmak gerekmektedir. İnfaz kurumu bu şartlarda açık ceza infaz kurumudur.

Örnek 3: 10 yıl ceza alan kişi aynı ceza koşullarında, suç tarihi 30 Mart 2020 tarihinden sonra ise;

İstisna suçlardan olmadığı müddetçe koşullu salıverilme indirimi $\frac{1}{2}$ olmaya devam edecektir. Ancak 30 Mart 2020'den sonra suç tarihli hükümlülükler de DS süresi maktu olup herkes için 1 yıl olarak uygulanacaktır.

10 yıl $\frac{1}{2}$ = 5 yıl koşullu salı verilmeden yararlanacağı süre

5 yıl – 1 yıl DS = 4 yıl olarak bulunacaktır yatması gereken süre.

Yine %10 unu kapalı kurumda yerine getirecek, 146 gün kapalı kurumda kalacaktır.

SONUÇ

Ceza adalet sistemi içerisinde gerek maddi ceza hukukunda ve gerekse ceza yargılama hukukunda, baştan sona kadar “suç olgusu” esas alınmaktadır. Bir suçun işlenmesinden, yargılama yapıp nihai karar kesinleşinceye kadar; “suç olgusu” esasından bütün işlemler yürütülmektedir. Buna karşın cezaların yerine getirilmesi uygulamasında suç değil; artık “suçlu olgusu” yani “hükümlü esas” alınır. Çağdaş ceza adalet sistemlerinin temelinde bu vardır. İnsan esas alınarak, çağdaş dünyanın kabul ettiği insan hakları ve temel özgürlükleri esas alınarak bu cezaların yerine getirilmesini sağlayacak ülkesel politikaları belirlemek gereklidir.

Zaten, 1948 yılında Birleşmiş Milletler Örgütü bünyesinde kabul edilen İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi ile tarafı ve hazırlayıcılarından biri olduğumuz, İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesiyle, bu sözleşme sonucunda ortaya çıkan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararları da cezaların yerine getirilmesinin uygulamalarında, suçlu olgusunun esas alınmasına açıkça vurgu yapmaktadır.

Cezaların yerine getirilmesi düzenlemeleri, yani yasalar yapılırken de “hükümlü esas alınmak” zorunluğu vardır.

Maddi ceza hukukunun ve ceza yargılama hukukunun iki temel amacı vardır; biri ödetme (kefarete) bir diğeri de önlemedir. Ödetmeden güdülen amaç, suçu işlemiş olana hiç olmazsa işlemiş olduğu suç oranında ve ağırlığında bir karşılık olarak ceza vermektir. Önleme ise suçluya bir ceza verilerek toplum içerisinde, suçlu için yeniden; bir daha suç işlenmesini önlemektir.

Ancak cezaların yerine getirilmesi hukuku açısından durumu ele aldığımızda, ödetme amacından vaz geçilmiş olduğunu görmekteyiz. İnfazın amacı iyileştirme ve yeniden topluma kazandırmadır. Cezanın ödetme amacından değil, artık, esas alınan değer suçlu olduğu için, suça ilişkin ödetme olgusu orada bırakılmış, iyileştirme ve yeniden topluma kazandırmayla önleme amacına hizmet edilmek baz alınmış bulunmaktadır.

Genel ya da özel önlemeyi veya bunların alt dalı olan pozitif özel önleme ya da negatif özel önleme amaçlarını gerçekleştiriyoruz derken, hükümlü infazın objesi haline gelmemelidir.

Nasıl ki ceza yargılaması aşamasında şüpheli ya da sanık muhakemenin objesi (oysa ki bu aşamada esas alınan suçlu kişi/şüpheli -sanık, değil suçtur) haline geldiğinde, bu durum insan haysiyetinin dokunulmazlığını ihlal edecektir; aynı biçimde ceza yargılaması sistemi uygulanırken sanık ya da şüpheliyi obje haline getirmek, bir insan hakkı ihlali oluşturuyor ise tıpkı bunun gibi cezaların yerine getirilmesi hukukunda da hükümlü asla yerine getirme sisteminin yani “infazın objesi” haline getirilmemelidir. Şayet hükümlü cezaların “yerine getirilmesinin objesi” durumuna sokuluyor ise, bu durumda da insan haysiyetinin dokunulmazlığı ilkesi ihlal edilmiş olacaktır.

Özgürlüğü bağlayıcı cezalar yerine getirilirken, hükümlüyü “infazın objesi” haline getirmemek gereklidir.

Bu anlamda iyileştirme, ya da infaz indirimi olarak bilinen 7242 sayılı yasa²⁷ yapılırken “istisna suçlar” uygulaması getirilerek, “hükümlü değil suç esas” alınmak suretiyle bir düzenlemeler manzumesi yapıldığı açıktır²⁸. Bu tür düzenlemeler Anayasa’nın benimsediği eşitlik ilkesine uygun düşmeyecektir.

Başka bir ıslah etmek metodu çağımızda bulunamadığından dolayı, özgürlüğü bağlayıcı cezaların yerine getirildiği yerler olan, ceza infaz kurumları suçlu mektepleri haline dönüşmemelidir. Cezaevilileşmek kavramının önüne geçilmeli, cezaevilileşmek kurumsallık kazanmamalıdır. Kavramlar bize ait olmayıp, tüm dünyanın yaşadığı cezaların yerine getirilmesi sorunsalının adeta pandemisi halini almış bulunmaktadır.

Aslında bunun çözümü güvenlik tedbiri anlayışının yasallaştırılmasıyla ve denetimli serbestlik kurumu aracılığı ile kısmen bulunmuş gibi gözükmektedir. Lakin bu kurumlar henüz yeterince verimli kullanılamamaktadır. Çünkü DS ofislerinin başında bulunanlar ya da DS ofislerinde çalışan insanlar da işin yabancıdır. DS personelleri arasında yapılmış bir anket mevcut değildir, ama hiç birisi daha önceden, hükümlü, yükümlü, suçlu ya da mahkûm kavramlarını belki duymuşlardır, ancak hiç yüz yüze gelip karşılaşmamışlardır.

DS çalışanları ya ciddi bir meslek içi eğitimden geçirilmeli ya da bu işlere mahsus akademik eğitim programlarından özel yetiştirilmelidir. Yoksa DS çalışanları iyileştirip ıslah edeyim derken tam aksi durumlara da neden olunmaktadır. DS ofisleri de sonuçta cezaların yerine getirilmesi sisteminin bir parçasıdır; ceza infaz kurumları kadar infaz uygulamalarının içindedirler. Bu bilinç ve ıslah amacına, yeniden topluma kazandırma ihtiyacına cevap verecek bilgi nitelik ve donanıma sahip olmalıdırlar. Aynı biçimde ceza infaz kurumu çalışanları da müdürden yeni istihdam edilen infaz koruma memuruna kadar aynı bilgi donanımına sahip hale getirilmek zorundadır.

Kişi bir suç işleyip özgürlüğü bağlayıcı bir ceza alabilir. Ancak bu cezasını mutlak surette dört duvar arasında kapatılarak, izole bir biçimde yerine getirmesi gerekmez. Ceza infaz kurumlarına hiç girmeden de devletin denetim ve kontrolü altında DS ofisleri aracılığı ile yerine getirebilir. Böylece ceza evi alt kültürüne bulaşmadan, cezaevilileşmek olgusuyla hiç karşılaşmadan cezasını yerine getirebilir.

Cezaların yerine getirilmesinden amaç, suçluyu iyileştirme ve topluma yeniden kazanmadır; ceza infaz kurumu ile hiç karşılaşmadan toplum içinde, daha rehabilite bir ortamda cezasını yerine getirebilir ve kendi sosyal çevresine tekrar dönebilir. Özellikle bu tür yerine getirme, kısa süreli özgürlüğü bağlayıcı cezalarda uygulanarak bir başlangıç yapılması daha insancıl ve daha kişi lehine bir durumdur. Gerek ceza infaz kurumlarında gerek DS ofislerinde gerekse cumhuriyet savcılıklarına bağlı olarak çalışan ilâmat ve infaz bürolarında; eğitilmiş, sırf o hususa yönelik eğitilmiş personel oluşumuna acilen gitmek gerekmektedir.

Arka arkaya af çıkarmak ya da cezada indirimi yasaları yapılarak erken tahliye, palyatif çözümlerden vaz geçmek lazımdır. Aksi takdirde hükümlüler arasında bu durum öğrenilmiş çaresizlik gibi, haksal beklentiye dönüşmektedir.

27 Resmi Gazete; Sayı: 31100, Tarih: 15.04.2020: 7242 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun

28 7242 sayılı yasayla 5275 sayılı CGTİHK yasanın geçici 6 maddesinde belirtilen 3 yıllık denetimli serbestlik (DS) şartıyla koşullu salıverilmek hakkından; “istisna suçlar” olarak belirtilmiş olan eylemleri gerçekleştirenler yararlanamayacaktır. Bu düzenleme özgürlüğü bağlayıcı cezaların yerine getirilmesinde, yani infazda suçlunun değil, suçun esas alındığı düzenlemelerden biridir. Bir diğer hususta, “istisna suçları” işleyenler ½ koşullu salıverilmek hakkından da yararlanamayacaklar ki, bu durum da bir başka suçu esas alma niteliği taşıyan yasal düzenlemedir. Dolayısıyla Anayasanın benimsediği ilkelere olan, eşitlik ilkesine aykırılık niteliği taşımaktadır.

Cezaların yerine getirilmesinde zindan anlayışı kalıntısı olan dört duvar arasına kapatmak anlayışından yavaş yavaş vazgeçmek gerekmektedir. Hiç olmazsa kısa süreli özgürlüğü bağlayıcı cezaların yerine getirilmesinde, hiç ceza infaz kurumuna insanı koymadan DS ofisleri aracılığı ile özgürlüğü kısıtlanmadan infazı yollarını derhal açmak lazımdır.

Cezaların yerine getirilmesinde, infaz uygulamaları açısından ceza yasalarındaki cezalar yeniden gözden geçirilmelidir. Küreselleşen dünyada hiçbir ülke yalnız yaşamamaktadır. Diğer ülkelerdeki cezalar incelenerek paralel düzeyde fazla olan cezaların, infaz sistemi de düşünülerek yenilenmesi gereklidir.

KAYNAKÇA

- Akın, İ. F. (1986). Kamu Hukuku, Üçdal Neşriyat Yayıncılık. 4. Baskı, İstanbul.
- Demirbaş, T. (2008). İnfaz Hukuku, Seçkin Yayınları, 2. Baskı; Ankara.
- Gözler, K. (2004). Anayasa Hukukuna Giriş, Ekin Kitabevi Yayınları, Bursa.
- Yediyıldız, B. (1994). Tarih; Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul.
- Locke, J. (2012). Yönetim Üzerine İkinci İnceleme, Sivil Yönetimin Gerçek Kökeni Boyutu ve Amacı Üzerine Bir Deneme, Çeviri: Fahri Bakırcı; 2. Baskı; Ebabil Yayınları, İstanbul.
- Ortaylı, İ. (1995). İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı, Hil Yayınları, İstanbul.
- Özen, M. (2019). Öğreti ve Uygulama Işığında Ceza Hukuku Genel Hükümler, 3. Baskı, Adalet Yayınevi; Ankara.

Makaleler

- Fabre, C. (2018). Toplumsal Sözleşme (Social Contract), Çeviren: Mehmet Fatih Deniz; Felsefe Dergisi, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayını, 48, İstanbul.
- Özgenç, İ. (2001). Bir Ceza İnfaz Rejimi Olarak Erteleme (28/8/1999 tarih ve 4453 sayılı Basın ve Yayın Yoluyla İşlenen Suçlara İlişkin Dava ve Cezaların Ertelenmesine Dair Kanun Hakkında Hukuki Değerlendirme); Anayasa Yargısı Dergisi, 18, Ankara.

İnternet Kaynakları

- Demirbaş, T. (2021). Cezaevleri Gerçeği, <https://hukuk.deu.edu.tr/wp-content/uploads/> (07.11.2021).
- URL 1: Fransız Devrimi ve 19. Yüzyıla etkileri (I), <http://www.yarin11.com/fransiz-devrimi-ve-19yuzyila-etkileri-i-makale,109.html> (08.11.2021).
- URL 2: Magna Carta, <https://www.tarihiolaylar.com/tarihi-olaylar/magnacarta-103> (08.11.2021).
- URL 3: Sened-i İttifak Nedir, Hangi Padişah Zamanında İmzalanmıştır? Sened-i İttifak Tarihi, Maddeleri ve Özellikleri, <https://www.sabah.com.tr/egitim/sened-i-ittifak-nedir-hangi-padisah-zamaninda-imzalanmistir-sened-i-ittifak-tarihi-maddeleri-ve-ozellikleri-e1-5425423> (08.11.2021).

Resmî Gazete Kaynakları

- Resmî Gazete: 1982 Anayasası, Sayı. 17844, Tarih: 20.10.1982.
- Resmî Gazete: Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, Sayı: 7242, Tarih: 15.04.2020.
- Resmî Gazete: 5271 sayılı, Ceza Muhakemesi Kanunu, Sayı: 25673, Tarih: 17.12. 2004.
- Resmî Gazete: 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu, Sayı: 25611, Tarih: 12.10.2004.
- Resmî Gazete: Cezaların İnfazına Dair Kanun (5275 sayılı yasanın yürürlüğü ile yürürlükten kaldırılmıştır), Sayı: 12050, Tarih: 13.07.1965.
- Resmî Gazete: İnsan Hakları Evrensel Beyanamesi, Sayı: 7217, Tarih: 27.05.1949.

Resmî Gazete: 6008 sayılı Terörle Mücadele Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, Sayı: 27652, Tarih: 25.07.2010.